

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 336.77:334.012.64

Королович О.О.*старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Мукачівського державного університету*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПРОМИСЛОВІЙ СФЕРІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У даній статті промисловість розглянуто як основу індустріалізації регіональної економіки, здатної забезпечити швидкий техніко-економічний перехід від аграрного до промислового способів суспільного виробництва та виступити мультиплікатором розвитку інших галузей. Констатовано, що промислова сфера Закарпатської області має активізувати розвиток та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та інших галузей матеріального виробництва. Відповідно до цього автором реалізована оцінка ефективності функціонування малих підприємств в промисловій сфері Закарпатської області, зокрема: оцінка ефективності функціонування видобувної промисловості; оцінка ефективності функціонування переробної промисловості.

Ключові слова: малі підприємства; видобувна промисловість; переробна промисловість; копалини місцевого значення.

Королович О.Е. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ПРОМЫШЛЕННОЙ СФЕРЕ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В данной статье промышленность рассмотрено как основу индустриализации региональной экономики, способной обеспечить быстрый технико-экономический переход от аграрного к промышленному способу общественного производства и выступить мультипликатором развития других отраслей. Констатировано, что промышленная сфера Закарпатской области должно активизировать развитие и повышение эффективности сельскохозяйственного производства и других отраслей материального производства. В соответствии с этим автором реализована оценка эффективности функционирования малых предприятий в промышленной сфере Закарпатской области, в частности: оценка эффективности функционирования добывающей промышленности; оценка эффективности функционирования перерабатывающей промышленности.

Ключевые слова: малые предприятия; добывающая промышленность; перерабатывающая промышленность; ископаемые местного значения.

Korolovych O.O. EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF THE SMALL BUSINESS IN THE INDUSTRIAL SECTOR OF TRANS-CARPATIAN REGION

Industry has been considered in this article as the basis for the industrialization of the regional economy that can provide rapid technical and economic transition from agricultural to industrial methods of production and to become a multiplier of other sectors. It has been noted that the industrial sector of Transcarpathian region has to intensify development and improving the efficiency of agricultural production and other branches of material production. The author has highlighted the possibility of creating a network of business incubators of processing industry.

Keywords: small companies; mining industry; processing industry; resources of local importance.

Актуальність дослідження. Сучасні науковці (зокрема [3; 2; 9] та ін.) зазначають, що промисловість доцільно розглядати як основу індустріалізації регіональної економіки, здатної забезпечити швидкий техніко-економічний перехід від аграрного до промислового способів суспільного виробництва та виступити мультиплікатором розвитку інших галузей. Наприклад, саме промисловість активізує розвиток та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та інших галузей матеріального виробництва (транспорту та зв'язку, будівництва, оптової та роздрібною торгівлі, громадського харчування, заготівель, матеріально-технічного забезпечення і т.д. – забезпечує їх технікою, будівельними матеріалами, мінеральними добривами та іншими видами продукції [20]. Крім того промислова сфера Закарпатської області функціонує за значної частки малих підприємств, зокрема, станом на кінець 2014 р. це 84,2% від загальної кількості підприємств відповідного виду діяльності [6, с. 54].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності функціонування малих підприємств знайшли широке відображення у вітчизняній та зарубіжній літературі. Зокрема, Нечивілова Н.І. виявила основні теоретико-методологічні підходи,

що визначають специфіку функціонування малих підприємств (зокрема ідентифіковано базові категорії підприємницької діяльності «малий бізнес», «мале підприємство», «мале підприємство» [5]. Значний внесок у формування концепції ефективного функціонування малих підприємств України внесли: Зінь Е.А. [3], Долішній М.І. [2], Тарадай В.Н. [9], Стельмащук А.М. [8]. Разом з тим саме оцінка ефективності функціонування малих підприємств в промисловій сфері Закарпатської області окремо не дослідження.

Відповідно до наведених положень, метою статті є оцінка ефективності функціонування малих підприємств в промисловій сфері Закарпатської області. Окреслена мета актуалізує такі дослідницькі завдання: 1) оцінка ефективності функціонування видобувної промисловості Закарпатської області; 2) оцінка ефективності функціонування переробної промисловості Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промислова сфера Закарпатської області станом на кінець 2014 р. представлена видобувною (або сукупністю підприємств, зайнятих видобуванням сировини, палива з надр землі, з вод і лісів) та переробною промисловістю (або сукупністю підприємств, що

виробляють електроенергію, знаряддя праці, предмети побуту, видобувають і заготовляють сировину, паливо, переробляють продукцію, вироблену сільським господарством).

Так, більшість активних малих підприємств видобувної промисловості області займаються розробкою копалин місцевого значення. Так, із 30-ти діючих: 1) 8 займаються розробкою газових свердловин, зокрема, Лютнянська, Чернопотіцька, Липчанська (Великобрезнянський район), Русько-Комарівське (Ужгородський район), Бородівсько-Новоселицьке (Мукачівський район); 2) 9 реалізують розробку кар'єрів бурого вугілля (Льницьке, Іршавський р-н), піску будівельного (Геївське Ужгородський р-н), глини будівельної (Углянське, Тячівський район); 3) 10 займаються розробкою каменю будівельного, облицювального, піску та ін. Разом з тим, у відповідності з Державним балансом запасів корисних копалин існують передумови для розширення ступеню залучення малих підприємств у видобувну промисловість, у зв'язку із наступною специфікою мінерально-сировинної бази Закарпатської області [6]:

1) наявність золоторудних родовищ (із середнім вмістом золота 6-8 г/т), що є найбільш розвіданими і підготовленими до експлуатації, зокрема, Мужіївського та Біганського родовищ (Берегівський район), Сауляк (Рахівський район);

2) наявність ртутних мінералів (що оцінюється у 134 тон) та поліметалів у Вишківському рудному районі (зокрема у родовищах Боркут, Шаян та поблизу с. Вишково);

3) наявність розвіданих родовищ газу, що поки не розробляються (прикладом є Королівське і Станівське родовища Мукачівської западини, що оцінюється у 217 млн. куб.);

4) наявність розвіданих родовищ каоліну Дубриницьке і Берегівське (що оцінюється у 5 млн. тонн.), придатного для виготовлення високохудожнього фарфору і фаянсу;

5) наявність розвіданих родовищ цеоліту, які використовуються для очищення стічних вод, виробництва паперу, гуми, добрив. Так, Сокирянське родовище (Хустський район), є одним із найбільших у світі за запасами високоякісної сировини (що оцінюється у 130 млн. тонн). Відомі родовища поблизу с. Липча (Хустський район) і с. Волиця (Тячівський район), що оцінюється м 5,4 млрд. тонн;

6) наявність розвіданих родовищ бентонітів (зокрема, родовища Горбківське, Льницьке, Вишківське родовища), перлітів (зокрема, родовища Фогош, Ардівське, Шиной-Варна), лігнітів (Льницьке родовище).

Також, відомо 62 основних родовища мінеральних вод (з яких 3 експлуатуються як свердловини малими підприємствами, зокрема родовище у с. Кам'янськ та с. Довге Іршавського району), с. Вільхівці-Лазі (Тячівський район), с. Колочава (Міжгірський район). Поряд з цим, актуальним є розширення та ефективне використання ресурсів питних, мінеральних та термальних вод області. Зокрема, родовища мінеральних вод: 1) Драгівське (с. Драгово, Хустський район) використовується на 5%; Соїминське

Таблиця 1

Аналіз кількості малих підприємств Закарпатської області за видом економічної діяльності «переробна промисловість», 2015-2010 рр.**

Показники	Кількість малих підприємств, од.						Темпи приросту/зниження (+; -),%				
	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	128	128	101	120	120	120	0	-21	19	0	0
Текстильне виробництво ²	67	61	62	78	73	70	-9	2	26	-6	-4
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	232	222	212	245	241	240	-4	-5	16	-2	0
Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	0	0	2	0	1	0	0	0	-100	0	-100
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	7	7	7	8	8	8	0	0	14	0	0
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	2	2	1	1	1	1	0	-50	0	0	0
Виробництво гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	77	74	54	62	61	59	-4	-27	15	-2	-3
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	38	34	30	36	35	34	-11	-12	20	-3	-3
Машинобудування	47	34	37	34	35	34	-28	9	-8	3	-3
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	9	10	8	8	8	8	11	-20	0	0	0
Виробництво електричного устаткування	23	13	15	13	13	13	-43	15	-13	0	0
Виробництво машин і устаткування, не внесених до інших угруповань	8	7	10	10	10	10	-13	43	0	0	0
Виробництво автотранспортних засобів	7	4	4	3	4	3	-43	0	-25	33	-25
Виробництво меблів	65	68	64	64	64	64	5	-6	0	0	0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	12	21	24	41	32	30	75	14	71	-22	-6
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	53	51	45	57	55	55	-4	-12	27	-4	0
Всього по малим підприємствам	775	736	676	780	761	749	-5	-10	14	-1	-1
у т.ч. по мікропідприємствам	478	437	400	485	495	490	-9	-8	21	2	-1

Примітка: *дані є приблизними (оброблено 83% масиву даних 2015 р.)

** розроблено автором на основі [1, с. 54-58]

(с. Соїми Міжгірського району) використовується на 7%, Дравецьке родовище (м. Ужгород, Ужгородський район) використовується на 1,6%. Не використовуються (через відсутність ліцензій) свердловини Свалевського району: № 5-к Полянського родовища, № 5-р Оленівського родовища, № 20-21 Нелипінського родовища, Гірськотисянське родовище. Обмежене використання Голубинського родовища (між селами Солочин та Голубине Свалевського району) через питання затвердження зон санітарної охорони.

Разом з тим, кількість малих підприємств видобувної промисловості за 2013-2010 рр. характеризується зниженням (на 10% щорічно). Закономірна частка малих підприємств у 2015 р., становила 94% до загальної кількості підприємств відповідного типу, що на 0,03% нижче значення 2014 р.

У сфері переробної промисловості Закарпатській області, станом на 2015 р. найбільша частка припадала на такі види економічної діяльності, як [1, с. 54-58]:

1) виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність (32% від загальної кількості малих підприємств переробної промисловості);

2) виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (16% від загальної кількості малих підприємств переробної промисловості);

3) текстильне виробництво (9,35% від загальної кількості малих підприємств переробної промисловості).

При цьому аналіз кількості малих підприємств Закарпатської області за видом економічної діяльності «переробна промисловість», 2015-2010 рр. (табл. 1) виявляє їх негативну динаміку, що характеризується зниженням, максимальні значення якого характерні для діяльності: з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (у період 2014-2013 рр. зниження склало -100%, у 2013-2012 рр. – 100%); виробництво автотранспортних засобів, у т.ч. причепів та напівпричепів та інших транспортних засобів (у період 2014-2013 рр. зниження склало -25%, у 2013-2012 рр. – 25%, у 2011-2010 рр. – 43%).

Окреслене, пов'язане передусім із територіальною несумісністю підприємств таких видів діяльності (зокрема: залежністю від привозної сировини, у т.ч. коксівного вугілля, сирої нафти; через відсутність відповідної мінерально-сировинної бази [6]).

Незначне зниження кількості малих підприємств було наявне за такими видами діяльності, як: текстильне виробництво; виробництво гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів; машинобудування; постачання

Таблиця 2

Брутто-ефект малих підприємств Закарпатській області за видом економічної діяльності «Промисловість», за 2010-2015 рр.**

Показники	Результат від реалізації продукції, тис. грн.						Темпи приросту (+; -), %				
	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	28127	47173	45023	40192	215810	248426	67	-5	-11	437	15
Переробна промисловість, у т.ч. виробництво	554530	568726	611016	589175	723882	717082	2,6	7,4	-3,6	23	-1
- харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	276178	239750	282249	244685	335630	337012	-13	18	-13	37	-9
- текстильне	23825	25371	35813	40939	49239	50111	7	41	14	20	-19
- виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	136074	159021	168190	170057	171308	173200	17	5,8	1,1	0,7	-65
- коксу, продуктів нафтопереробки	0,3	-	59,4	0	0	60	0	0	-100	0	0
- хімічних речовин та продукції	5522,4	2297,4	1404,8	1491	786,1	690	-5	-39	6,1	-47	-12
- основних фармацевтичних продуктів і препаратів	90	120	135	108	91	60,8	33	12,5	-20	-16	-33
- гумових пластмасових виробів, іншої продукції	59005	69125,2	50968	48118,5	50901	52190	17	-26	-6	5,8	-6
- металургійне, готових металевих виробів	45909	52345,9	59970	69800	68326	70790	14,0	15	16	-2	3,6
- машинобудівне	8478	30782	16004	11625	18576	18312	263	-48	-27	59	-1,4
- комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2524	24411	7291	3698	7199	7085	867	-70	-49	95	-17
- електричного устаткування	1958	1637	1003,9	1321,4	802,6	678,9	-16	-38	32	-39	-15
- машин і устаткування, не внесених до інших угруповань	1681	4406,2	5525	5400	4590	4109	162	25	-2,3	-15	-15
- автотранспортних засобів	2314,7	1864,5	2184,2	690,3	866,7	800,4	-19	17	-68	26	-25
- меблів	27765	24924,3	18599	24713,9	29113,2	30709	-10	-25	33	18	-29
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	12662	13783	17137	71037	135317	134680	9	24	314	91	-18
- водопостачання, каналізація, поводження з відходами	25860	27092	25062	41438	35048	33554	5	-8	65	-15	-14
Всього по малим підприємствам	621182	656776	710794	744802	939693	965508	5,7	8,2	4,8	26	2,7
у т.ч. по мікропідприємствам	126960	117693	141517	150795	151892	145690	-7	20	6,6	1	-4

Примітка: *дані є приблизними (оброблено 83% масиву даних 2015 р.)

**сформовано на основі [1, с. 82-85]

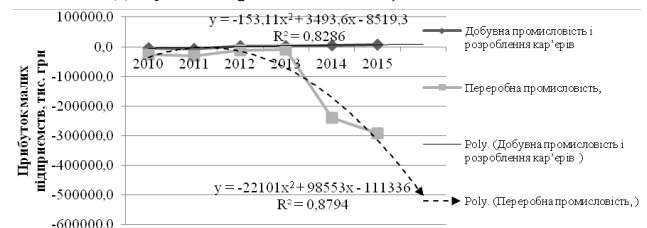
електроенергії, газу, пару та кондиціонованого повітря (яке, однак, має певні перспективи для розвитку у зв'язку із наявністю розвіданих родовищ цеоліту та газу [6]). За даними Української Національної Ради Карпатського Єврорегіону більше 80 % малих підприємств Закарпатської області займаються переробкою давальницької сировини, весь обсяг якої складають поставки на замовлення іноземних партнерів. Через зменшення договорів на переробку такої сировини з 2013 р. знижено випуск продукції за виділеними видами економічної діяльності.

Відповідно до вищенаведеного, виявлене скорочення кількості малих підприємств промислової сфери Закарпатської області за період 2015-2010 рр., разом з тим, в окресленій сфері наявні значні перспективи для розвитку. Відтак, важливим є підвищення ефективності функціонування малих підприємств Закарпатської області за видом економічної діяльності – «промисловість».

Так, щодо економічних ефектів діяльності малих підприємств Закарпатської області, слід зазначити, що загальне зростання бруто-ефекту, або результату від реалізації продукції (товарів, послуг) за 2010-2015 рр., було наявне за видобувною промисловістю і розроблення кар'єрів (зокрема, у 2015-2014 рр. зростання оцінювалося у 15,1%, а у 2014-2013 рр. у 436,9%) [1, с. 82-85]. Разом з тим, в сфері переробної промисловості було наявне незначне скорочення, воно склало 0,9% (хоча, у 2014-2013 рр. спостерігалось зростання у 22,9%).

Щодо структури економічної діяльності переробної промисловості (табл. 3) максимальне зниження бруто-ефекту, характерне для (табл. 2): 1) виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності (за 2015-2014 р. зниження склало 64,5%); 2) виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (протягом 2012-2015 рр. було наявне щорічне зниження показника на 15-30%); 3) виробництва меблів (у 2015-2014 рр. зниження показника склало 28,9%); 4) виробництва автотранспортних засобів (у 2015-2014 рр. зниження показника склало 25%).

Відсутність бруто-ефекту, також, характерна для: виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виробництва хімічних речовин і хімічної продукції; текстильного виробництва; виробництва гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції та ін. Щодо ефекту нетто за 2015-2010 рр. (рис. 1) наявне поліноміальне зростання (із найбільшою вершиною на кривій у 2016 р. у якій сума чистого фінансового результату до оподаткування склала 6167,1 тис. грн., за їх прогнозованого зростання до 6300 тис. грн. у наступних звітних періодах) характерне для малих підприємств видобувної промисловості).

Рис. 1. Чистий фінансовий результат до оподаткування малих добувних та переробних підприємств Закарпатської області, за 2015-2010 рр.*

Примітка: *сформульовано за даними головного управління статистики Закарпатської області (матеріали Управління збирання та підготовки даних та Відділу аналізу даних економічної статистики)

Виявлено поліноміальний спад (із западиною на кривій у 2015 р. у якій сума збитків склала -292900 тис. грн., за їх прогнозованого зростання 500000 тис. грн. у наступних періодах). При цьому за видами економічної діяльності (табл. 3) найбільші збитки характерні для водопостачання, каналізації, поводження з відходами.

Так, у 2015 р. сума збитків складає 287382,3 тис. грн., що на 14,65 % вище за значення попереднього звітного періоду. Крім того, без врахування дотацій з Державного бюджету України і місцевих бюджетів, фондів охорони навколишнього

Таблиця 3

Чистий фінансовий результат до оподаткування малих Закарпатської області за видом економічної діяльності «Переробна промисловість», за 2010-2015 рр.*

Показники	Результат від реалізації продукції, тис. грн..					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Всього переробна промисловість, у т.ч. виробництво	-25479,8	-29638	-12750	-8261,1	-240561	-292900
- харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	-4891	78	1234	3900	3390	6900
- текстильне	2900	1280	-350	-980	-1990	-2998
- виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	3790	3411	3110	4341	5012	3457,2
- коксу та продуктів нафтопереробки	0	0	0	0	0	0
- хімічних речовин і хімічної продукції	334	120	119,1	140	-234,4	-664
- основних фармацевтичних продуктів і препаратів	12	-23	-45	44	-90,29	90
- гумових пластмасових виробів, іншої продукції	-3270	-1339	3460	4238	3443	1342,5
- металургійне, готових металевих виробів	-6699,	-6003	3459	-8460	300	-9748
- машинобудування	-1399,7	-2000	3340	1490	-3989,2	-8590
- комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	309,75	240	258,9	431	664	990
- електричного устаткування	-392,6	-95	-84	-80,7	-167	-178
- машин і устаткування, не внесених до інших угруповань	120,62	190	490,4	812	510,98	448,15
- автотранспортних засобів	117,7	90,38	57,1	77,32	30,6	-33,34
- меблів	46,8	78,8	126,7	423,9	18,9	95,7
- постачання електроенергії, газу, пару та кондиціонованого повітря	3342	4234	4370	2960	3400	3370
- водопостачання, каналізація, поводження з відходами	-19799,9	-29900	-32298	-17599	-250860	-287382

Примітка: *сформовано за даними головного управління статистики Закарпатської області (матеріали Управління збирання та підготовки даних та Відділу аналізу даних економічної статистики)

природного середовища та інших джерел, у т.ч. для перевезення відходів, рентабельність за чистим прибутком складає – (856%). Це пов'язано із рядом системних проблем в Закарпатській області, зокрема [10]: 1) в сфері водопостачання – 8,9% водопроводів не відповідають санітарним нормам і правилам (у т.ч. через відсутність зон санітарної охорони, необхідного комплексу очисних споруд або недостатньою потужністю незаражуючих установок). Знос основних фондів у водопровідному господарстві області становить 40% (зокрема, експлуатуються 250 км аварійних водопровідних мереж); 2) в сфері водовідведення (каналізації), де з 10 очисних споруд біологічної очистки 20% від їх загальної кількості знаходиться у власності/управлінні малих промислових підприємств. Разом з тим, більшість очисних споруд на території області, на даний час не відповідають паспортним даним, закладеним при будівництві і потребують ремонту (оскільки, щорічний скид забруднених стічних вод в поверхневі водойми складає – 17,656 млн. м³); 3) утилізацією та вивезенням твердих побутових відходів займаються 60% від малих підприємств, діють у сфері водопостачання, каналізації, поводження з відходами (при цьому витрати населення на поводження з побутовими відходами становлять 1% середнього доходу, в той час як в Україні такі витрати дорівнюють 0,2%). Таке становище не сприяє впровадженню нових практик збору і утилізації відходів, призводить до складування твердих побутових відходів (зокрема, на Закарпатті налічується 313 місць, з яких 78 не відповідають санітарним нормам та вимогам екологічної безпеки), інтегрує додаткові витрати підприємств на збір побутового сміття та попередження стихійних сміттєзвалищ. Крім цього значними є збитки по: металургійному виробництву, виробництву готових металевих виробів; машинобудуванню; текстильному виробництву.

Щодо інших видів економічної діяльності «Переробна промисловість» – станом на 2015 р. нетто-ефект характерний для діяльності з: виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність; виробництва гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; постачання електроенергії, газу, пару та кондиціонованого повітря; виробництва меблів; виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва машин і устаткування, не внесених до інших угруповань; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів.

Виділена вище специфіка економічної ефективності функціонування малих підприємств Закарпатської області за видом економічної діяльності «Промисловість» призводить до зниження соціальної ефективності.

Згідно положень ряду Законів України (зокрема, Законів «Про інноваційну діяльність» (№ 40-IV), «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» (№ 3715-VI), «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парів» (№ 991-XIV), «Про державне регулювання діяльності в сфері трансферу технологій» (№ 143-V), «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII), можливе стимулювання промислового розвитку Закарпатської області за рахунок розробки та впровадження програм підтримки промислових стартапів у межах бізнес-інкубаторів (визначення яких відсутнє у законодавчому полі, але розглядається науковцями як сукупність спеціалізованих структур, що призначені для допомоги новим компаніям на етапі їх організації та становлення [7, с. 101-102; 4]). Констатуємо, що

можливість їх створення в Україні передбачена ст. 8 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (№ 2998-XII) та розпорядженням КМУ «Про сприяння створенню і діяльності бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів» (№ 289-р), а можливість підтримки визначена у ст. 14 Закону України «Про розвиток та підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (4618-VI). При цьому, можливість створення бізнес-інкубаторів повинно базуватися на наступних принципах [4; 7]: 1) наявності необхідних приміщень (виходячи з закордонного досвіду – 1000–2000 кв. м.), якими можуть стати вільні приміщення базових об'єктів промисловості – заводів, фабрик; 2) наявності відповідної матеріально-технічної бази (зокрема, офісної техніки, Інтернету, виробничого обладнання); 3) кваліфікованих працівників, консультантів та науковців (що працюють на контрактній основі).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наведені вище положення дозволяють констатувати, що є можливість створення мережі бізнес-інкубаторів переробної промисловості. Зокрема, у:

– багатогалузевому центрі Ужгород, де зосереджена більшість підприємств переробної промисловості. Зокрема: 1) машинобудування (зокрема, основою для бізнес-інкубації можуть стати виробничі об'єкти «Електродвигун», «Ужгородприлад», ПАО «Ужгородський Турбогаз» (виробництво обладнання для газоперекачувальних станцій, запірної арматури для транспортування газу), ТОВ «Гал ЛТД» (сфера діяльності – виробництво електродвигунів); ТОВ «Матяш і Матяш» (випуск джгутів автомобільних); СП «Техніка» (газові конвектори)); 2) виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність (як основу для бізнес-інкубації, нами виділено ТОВ «ЕНО-Ужгород ЛТД» (виробництво меблів); ТОВ «Тріо-Транс»; СП ТОВ «Захисник» (виробництво столярно-тепларських виробів та виробів з деревини); 3) текстильне виробництво (при цьому, основою для бізнес-інкубації є швейні фабрики ЗАТ «Ужгородська швейна фабрика»; ТОВ «Фабрика швейних виробів Мірей» (швейні вироби в асортименті) і взуттєва ЗАТ «Ужгородська взуттєва фабрика»); 4) виробництво харчових продуктів, напоїв (основою для бізнес-інкубації можуть стати Ужгородський коньячний завод (орендне підприємство), ТОВ «Скілур» (виробництво вин), ТОВ «Ріо-Кола» (виробник питних вод та безалкогольних напоїв), ТОВ «Хіпп-Ужгород» (виробництво хлібу та хлібобулочних виробів); ТОВ «Кристал-Люкс» (випуск мінеральної води та безалкогольних напоїв); ВАТ «Геліос» (виробництво майонезів, кетчупів), завод Грін Рей Закарпаття (консервна продукція); Ужгородський молочний завод (молочна продукція)). Крім того, у даному вузлі виробляються будівельні матеріали (щебінь, цегла, черепиця).

– багатогалузевому центрі Мукачєво, де зосереджена більшість підприємств переробної промисловості. Зокрема: 1) машинобудування (основою для бізнес-інкубації можуть стати найбільші підприємства машинобудування – заводи «Мукачівприлад» і комплектних лабораторій); 2) виробництво меблів, виготовлення виробів з деревини (як основа для бізнес-інкубації розглядається ТОВ ЕНО МЕБЛІ ЛТД, СП «Фішер-Мукачєво», СП «КООІМЕКС-Україна», ТЗОВ «Перспектива», ТЗОВ «Інтер-Каштан»); 3) текстильне виробництво (основою для бізнес-інкубації є ПАТ «Мукачівська трикотажна фабрика «Мрія», ТЗОВ «Швейна фабрика», ДП «Мукатекс», СП ТЗОВ «Віад-Сейлс-Мукачєво»); 4) виробництво харчо-

вих продуктів, напоїв (основою для бізнес-інкубації ТОВ «Барва», А.В.К. «Кондитерська фабрика», ВАТ «Пивзавод», ТзОВ «Компакт», ТзОВ «Натурпродукт»);

– на базі багатогалузевого промислового куща підприємств, до складу якого входять такі центри: Берегове, Виноградів, Хуст, Іршава. Вони спеціалізуються на виробництві товарів легкої (наприклад, базою для бізнес-інкубації є ПрАТ «Вікторія» (м. Берегове), ТОВ «Хустська фабрика фетрових головних уборів «Хуст-Фільц»», СП, «Хустекс» ЛТД. (м. Хуст), Сандерс-Іршава ГмбХ (м. Іршава), ТОВ «Сандерс Виноградів» (м. Виноградів). Крім того, є можливість створення бізнес-інкубаторів в сфері виробництва вина (на базі СП «Айсберг» ЛТД, ТОВ «Котнар») та виробництві меблів (на базі ПрАТ «Хустський ліскокомбінат», ПАТ «Хуст-Меблі-Маркет»).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва Закарпатської області / за ред. Г.Д.Гриник // Статистичний збірник Державної служби статистики України. – 2014 р. – 112 с.
2. Долішний М. І. Розвиток регіонів України: політичний економічний, соціальний та екологічний аспекти / М. І. Долішний // Україна на порозі XXI століття: уроки реформ та стратегії розвитку. Матеріали наукової конференції. – К: НТУУ КПІ, 2001. – С. 198-203.
3. Зінь Е.А. Регіональна економіка: Підручник / Е.А. Зінь. – К.: «Професіонал», 2008. – 528 с
4. Маматова Т.В. Організаційно-правові засади функціонування академічних бізнес-інкубаторів як інструмент місцевого розвитку / Т.В. Маматова, О.М. Гладка // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2013. – Вип. 2. [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/19.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/19.pdf)
5. Нечивілова Н.І. Концептуальне осмислення базових категорій підприємницької діяльності «малий бізнес», «мале підприємництво» / Н.І. Нечивілова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/>
6. Новини Закарпаття № 31 (4053), 2013 р. – с. 1 [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://issuu.com/novini/docs/povini_19.03.2013
7. Паламарчук О.М. Особливості функціонування БІЗНЕС-інкубаторів в Україні / О. М. Паламарчук // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22(1). – С. 99-104.
8. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / Стельмашук А.М. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с.
9. Тарадай В.Н. Аналіз розвитку промисловості Харківського регіону/ В.Н. Тарадай // Економіка. Управління. Інновації. – № 2 (12). – 2014 [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewjJpe6f_L_LAhVFJ5oKHaH5BMwQFggsMAI&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi
10. Яров Я.С. Сучасний стан системи господарсько-питного водопостачання та водовідведення в басейні р. Тиса і тенденції його зміни / Я.С. Яров [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.rusnauka.com/2._SND_2007/Geographia/19316.doc.htm

УДК 332.025

Топалова І.А.
здобувач

*Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України*

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ

У статті обґрунтовано тезу про те, що до складу інноваційної стратегії слід включати головну стратегічну ціль, стратегічні напрями діяльності, формування відповідних умов для реалізації головної стратегічної мети, а також цільових, комплексних, адресних та інших програм. Програмно-цільовий підхід повинен бути покладений в основу побудови стратегії регіону та принципу декомпозиції як варіанту реалізації принципу структуризації.

Ключові слова: програмно-цільовий підхід, стратегія, інновація, регіон, середовище, методичне положення, критерії, модель.

Топалова И.А. МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ РЕГИОНА

В статье обоснован тезис о том, что в состав инновационной стратегии следует включать главную стратегическую цель, стратегические направления деятельности, формирование соответствующих условий для реализации главной стратегической цели, а также целевых, комплексных, адресных и других программ. Программно-целевой подход должен быть положен в основу построения стратегии региона и принципа декомпозиции как варианта реализации принципа структурирования.

Ключевые слова: программно-целевой подход, стратегия, инновация, регион, среда, методическое положение, критерии, модель.

Topalova I.A. METHODOICAL MAINTENANCE OF FORMATION AND REALIZATION OF INNOVATION STRATEGY OF THE REGION

In this article the proposal to improve the structure of the innovation strategy should include the main strategic objective, strategic directions, the formation of appropriate conditions for the realization of the main strategic goals, as well as targeted, integrated, targeted and other programs. Software-oriented approach should be the basis for building a strategy for the region and the principle of decomposition as the embodiment of the principle of structuring.

Keywords: target-oriented approach, strategy, innovation, the region, the environment, methodical provision, criteria model.

Постановка проблеми. Формуючи методичні основи створення інноваційної стратегії розвитку регіону, слід виділити підсистеми за класифікаційною озна-

кою «спрямованість діяльності» регіональної системи стратегічного і поточного управління. Підсистема стратегічного управління складається із середньо- та дов-